

Maaïke Meijer, Jetty Schaap
 'Veel theorie is tijdverspilling'

Interview met Elaine Showalter

Elaine Showalter is in de moderne feministiese beweging een van de eerste en bekendste literatuurkritika's. Haar *A literature of their own* (1977) is klassiek geworden. Haar artikelen 'Women writers and the double standard' (1972), 'Toward a feminist poetics' (1979) en 'Feminist criticism in the wilderness' (1981, vertaald in *Sarafaan*, 1986) zijn een *must*. Daarnaast schreef ze nog een stapeltje essays over vrouwenliteratuur, een vakgebied dat zij in haar recente boek *The female malady* (1985) even verruilde voor sociale geschiedenis en geschiedenis van de psychiatrie vanuit een feministies perspectief.

Naast haar baanbrekende oorspronkelijke werk neemt Showalter binnen de feministiese literatuurwetenschap vaak de moederlijke taak op zich van het toegankelijk samenvatten van het werk van anderen. Ze doet dat niet alleen door haar ordenende essays, maar ook door het samenstellen van de dikke bundel *The new feminist criticism. Essays on women, literature and theory* (1985) waarin ze een uitstekend beeld geeft van de (angelsaksiese en overwegend witte) feministiese literatuurwetenschap.¹

1. Belangrijkste publikaties van Elaine Showalter: 'Women and the literary curriculum', in: *College English* 32, 1971, pp. 855-862; 'Women writers and the double standard', in: Vivian Gornick & Barbara K. Moran, *Woman in sexist society*. New York (New American Library) 1972; "'Dinah Mulock Craik and the tactics of sentiment": A case study in victorian female authorship', in *Feminist Review* 2, nr. 2/3, 1975, pp. 5-23; 'Literary criticism: review essay', in: *Signs* 1, nr. 2, winter 1975, pp. 435-460 (zie ook het kommentaar van G. Marjorie Perloff in *Signs* 1, nr. 3, lente 1976, pp. 771-772; Elaine Showalter (red.), *These modern women: autobiographical essays from the twenties*. Old Westbury, N.Y. (Feminist Press) 1978; 'Towards a feminist poetics', in: Mary Jacobus (red.), *Women writing and writing about women*. Londen (Croom Helm) 1979, pp. 22-41; 'The unmanning of the Mayor of Casterbridge', in: Dale Kramer (red.), *Critical approaches to Thomas Hardy*, New York/Londen (Macmillan) 1980, pp. 99-115; 'Feminist criticism in the wilderness', in: *Critical Inquiry* 8/2, 1981, pp. 179-206 (vertaald door Corine Wepster, 'Feministische literatuurkritiek in de wildernis', in: *Sarafaan*, jrg. 1, nr. 2, 1986, pp. 21-48); 'Critical cross-dressing: male feminists and the woman of the year', in: *Raritan* 3, oktober 1983, pp. 130-149; 'Women's time, women's

In het verleden heeft Showalter de wending geregistreerd van 'feminist critique' – het kritiseren van mannenliteratuur en gevestigde literaire kritiek – naar 'gynocritique': het verzamelen, interpreteren en analyseren van het werk van vrouwen. Met *A literature of their own* droeg zij zelf in niet geringe mate tot die wending bij. Verder pleitte zij in 1981 voor een middenweg tussen het anti-theoretische standpunt van sommige feministen en het oerwoud van theorie dat ons dreigt te overwoekeren. Ze zet zich af tegen 'de feministische obsessie met correctie, aanpassing, aanvulling, herziening, humanisering of zelfs bestrijding van de mannelijke literair-kritische theorie. Dat is in feite een voortzetting van onze afhankelijkheid van die theorie en een vertraging van het proces dat moet leiden naar een oplossing van onze eigen theoretische problemen'.²

Kritiek kreeg Showalter van de zwarte feministische kritika Barbara Smith, die haar verweet dat zij werkt met de categorieën 'vrouwen' en 'zwarten', waarbij ze onder de eerste alleen witte vrouwen, onder de tweede alleen zwarte mannen verstaat. Vrouwelijke zwarte auteurs zijn daarmee impliciet verklaard tot non-existent.³ Uit de hoek van de fransgeoriënteerde feministische theorie komt de kritiek van Toril Moi.⁴ Moi doet een scherpe aanval op Showalters behoudende esthetische normen, haar anti-modernisme, haar 'traditionele humanisme' en haar gebrek aan theoretische consistentie.

In april 1986 was Showalter in Nederland, op uitnodiging van de Interfakultaire Werkgroep Vrouwenstudies Utrecht.⁵ Het met haar gehouden interview is in het begin zeer persoonlijk; er wordt gesproken over haar carrière, haar autodidakties verleden en de angsten en vrezen die beroemdheid met zich meebrengt. In de tweede helft komen de hete hangijzers als de rol van theorie, de kritiek van Toril Moi, 'gay studies', zwarte literatuurkritiek en racisme ter sprake.

space: writing the history of feminist criticism', in: *Tulsa studies in women's literature* 3, herfst 1984, pp. 29-43; Elaine Showalter (red.), *The new feminist criticism. Essays on women, literature, theory*. New York (Pantheon Books) 1985; *The female malady. Women, madness, and english culture, 1830-1980*, New York (Pantheon) 1985.

2. *Sarafaan* 1, nr. 2, 1986, p. 25. Zie ook: Toril Moi, *Sexual/textual politics: feminist literary theory*, Londen/New York (Methuen) 1985, New Accent Series, pp. 75-80.

3. Barbara Smith, *Toward a black feminist criticism*. New York (Out & Out Books) 1977. Ook opgenomen in Elaine Showalter (red.), *The new feminist criticism*, a.w., pp. 168-186.

4. Toril Moi, *Sexual/textual politics*, a.w.

5. De lezing die Showalter daar hield en de artikelen van de deelnemers aan de workshop 'Historiography of women's cultural traditions' van het symposium 'Language, culture and female future' verschijnen eind 1986: Maaïke Meijer & Jetty Schaap (red.), *Historiography of women's cultural traditions*, bij Floris in Dordrecht.

Heldinnen

Je hebt een fantastische carrière gemaakt. Voor veel feministische literatuurkritici ben je dan ook een lichtend voorbeeld. Kun je je herinneren of jij zelf lichtende voorbeelden had?

Nee. Eerder waren het negatieve voorbeelden. Het had te maken met die generatie van de jaren vijftig. Ik zag alleen maar vrouwen op wie ik niet wilde lijken, vooral niet op mijn moeder. Ik zag hoe mijn moeder leefde en hoe ontzettend ongelukkig ze was. Ik wilde dat dát mij nooit zou overkomen. En niemand in mijn omgeving leefde anders dan mijn moeder.

Ik kan mij niet herinneren dat ik heldinnen had. Zelfs in boeken niet. Ik las altijd, en er waren wel vrouwen bij wie ik mij betrokken voelde, maar er was er niet één op wie ik wilde lijken.

Ook geen docenten? Meestal geven die toch een aanzet tot wetenschappelijke belangstelling en de carrière die daar op volgt?

Er was één docent voor wie ik een klein beetje bewondering had, maar de meeste docenten waren nogal excentriek. Ik zat op een Women's College, en een vrouwelijke docent was daar iets waarvan je zegt 'God verhoede!' Ze waren heel bizar, heel erg pietluttig, stijf, onnozel. Allemaal zeer negatieve voorbeelden.

Ik herinner mij één docent tijdens een cursus over moderne literatuur die ons in de les vertelde dat ze als student in het British Museum had gewerkt. Drie jaar lang was ze daar elke dag geweest. Heel vaak zat William Butler Yeats te werken aan het buro naast haar en ze heeft nooit iets tegen hem gezegd. Ik herinner me nog heel goed dat ik dacht: 'Wat een gebrek aan fantasie! Wat een gebrek aan moed! Wat een UILSKUIKEN!' En ik heb gezworen: 'Dat Nooit! Nooit!' Zelfs al is het genant... ik bedoel, misschien zeg je 'hallo' tegen Yeats en zegt hij niks terug. Maar hoe kun je daar drie jaar lang zitten en nooit iets tegen hem zeggen? Niet eens 'Hoe laat is het'?

Het grappige is: de eerste keer dat ik in het British Museum onderzoek deed, echt de allereerste keer dat ik daar was, zag ik op een gegeven moment opeens Margaret Drabble naast mij staan. Zij was aan het werk en ik herkende haar onmiddellijk. Direct zei ik: 'O hallo, hoe maakt u het? Heeft u zin in koffie?' Ze was waarschijnlijk zo verbaasd, dat ze ja zei. Dit was een heel goede en leuke ervaring. Yeats was er niet meer, maar ik had mijn best gedaan.

Autodidakt

A literature of their own gaf in 1977 een nieuw beeld van de geschiedenis van de engelse vrouwenliteratuur. Wat ging daar op intellectueel gebied aan vooraf? Hoe heb je je intellectueel ontwikkeld?

Toen ik begon was ik erg geïsoleerd, bijna een autodidakt. Mijn dissertatie is geschreven terwijl wij voortdurend op reis waren vanwege het werk van mijn man. Een universiteit heb ik in die tijd van binnen niet gezien. De dissertatie ging over literatuur van vrouwen in de negentiende eeuw. Ik las al die boeken en ik las vooral de recensies van vrouwenboeken in victoriaanse tijdschriften. Daarmee probeerde ik het ideologische raamwerk te reconstrueren dat de receptie van deze literatuur bepaalde.

De victoriaanse literaire kritiek bleek er twee geheel verschillende reeksen normen op na te houden: één voor mannelijke auteurs en één voor vrouwelijke. Voor vrouwen gold dat zij hun werk moesten persen in een benauwend keurslijf van voorschriften, die vooral te maken hadden met de keuze van onderwerp. Om zich van deze knellende banden te ontdoen kozen veel vrouwen voor een mannelijk pseudoniem. Dat is nu allemaal zeer bekend.

Ik werkte helemaal alleen. Ik kende niemand. Ik had geen enkele verwachting. Ik wist niets van theorieën af. Het was bovendien een pre-theoretische periode. Ik wist niet eens dat er theorie bestond. Ik ontdekte alles zelf.

A literature of their own maakte ik af, nadat mijn man geen vaste aanstelling had gekregen. Net in die tijd begon het moeilijk te worden om nog banen te vinden aan universiteiten. Als je ontslagen werd, dan kon je het verder wel vergeten. Het was een crisis-situatie. Met twee kleine kinderen moest toch één van ons een vaste baan hebben. Voor mij was het daarom zaak dat het boek gepubliceerd zou worden. Ik kon geen eisen stellen. Het boek was oorspronkelijk twee keer zo dik als nu. De uitgever vond dat ik de helft eruit moest halen en dat deed ik.

Vond je dat geen verschrikkelijke amputatie?

Niet zo heel erg. Ik had gewoon geen enkele macht over de vormgeving van het boek. Ik had bovendien nog niet zoveel zelfvertrouwen. Ik deed wat ze zeiden. In mijn carrière heb ik steeds keuzes moeten maken die verder gingen dan wat ik emotioneel en psychies aankon. Ik geloof dat ik mijzelf altijd heb gedwongen dingen te doen die ik niet durfde. En ik dacht vaak: 'Komt tijd, komt raad.'

Eerst was ik doodsbang. Dat was rond 1970, toen ik de stap nam

om voor publiek te gaan spreken en te publiceren. In het begin werd het me makkelijk gemaakt, omdat het publiek meestal alleen uit vrouwen bestond die echt geïnteresseerd waren in wat ik te zeggen had. Dat was opwindend, heerlijk en een flinke steun in de rug. Later, aan het eind van de jaren zeventig, vond er een ingrijpende verandering plaats. Er kwamen veel mannen luisteren. De groepen die ik toesprak veranderden. In de vrouwengroepen waren ook wel eens een paar mannen geweest, maar *it wasn't their party*. Nu begonnen die mannen me plotseling uit te nodigen. Dit waren zeer gezaghebbende wetenschappers, die grote naam hadden gemaakt in hun vak, veel meer dan de vrouwen die mij uitnodigden. Ik werd zenuwachtig als ik moest spreken. Hier stond ik tussen al die beroemde heren die zoveel ouder waren dan ik. Dit gebeurde veel te snel voor mijn gevoel. Het zou ook niet gebeurd zijn als ik een ander vak had beoefend. Ik voelde me er nog niet rijp voor. Ik rende al van het een naar het ander, en dan opeens van die sprongen... Ik dacht steeds maar 'Wat doe ik hier? Kan ik dit aan? Kan ik de vragen beantwoorden?' Het was een vreselijke tijd.

Oxford

Een van de eerste uitnodigingen kwam van Oxford, in Engeland. Dat herinner ik mij als een begin van die fase. Ik dacht: 'OXFORD! Waarom ben ik hier? HEEL BEROEMDE MENSEN. HEEL BEROEMDE PLEK. Het was een traumatiese ervaring. Ik herinner me ook dat ik tijdens die toespraak begon te zweten omdat ik daarin een *concept* presenteerde. Ik dacht dat ze zouden gaan lachen, dat ze het onmiddellijk zouden aanvallen. Nou, daar zag ik uit een ooghoek Het Woord naderen op de bladzijde, 'gynocritics' was het. In paniek zei ik, 'dat komt van het frans, 'la gynocritique' – ik verzoon het ter plekke, ik dacht als het frans is geloven ze het wel – en ja hoor, het werkte. Ze vonden het prachtig. Het Woord ging voorbij en de Oxford-krisis ging over. Nu ben ik eraan gewend.

Toen nam ik ook de beslissing om mijn optreden bewust te stileren. Ik wilde een stem kiezen, die iets zou representeren waarmee ik me kon identificeren. Ik wilde als vrouw en als amerikaan optreden, want dat ben ik. Ik wilde niet proberen 'brits' te lijken en ook niet de grijze academiese herenstijl overnemen. Ik wilde mezelf zijn, maar tegelijk mijn intieme zelf niet prijsgeven. Het heeft voordelen als je bewust kiest voor een eigen stijl, die je tegelijk past en beschermt. In de academiese wereld overheerst de eis dat je moet de-personaliseren. Je individuele persoon moet verdwijnen achter de geleerdheid. Vreselijk vind ik dat. Ik vertel mijn studenten altijd dat ze hun eigen stijl moeten *intensiveren*, hem bewust gebruiken.

Je moet het beheerst doen. Stijl is in je voordeel.

Verder denk ik dat ik in zekere zin overal in pas. Dat is een belangrijke eigenschap voor een feministies kritika. Ik zie er tamelijk burgerlijk uit, ik ben getrouwd, heb kinderen. Daarom kan ik veel radikaler zijn. Ik kan mij ergens achter verschuilen. Dat is misschien ook de reden dat men mij uitnodigde. Ze denken dat ik niet een van die *angry peculiar women* ben, maar dan kijken ze dus raar op hun neus. Dit jaar gaf ik met een kollega, ook netjes getrouwd, kinderen, een heel radikale cursus. Kijk, daar heb ik nou plezier in.

Toril Moi

Het afgelopen jaar ben je fors aangevallen door Toril Moi in haar boek Sexual/textual politics. Ze verwijt je je gebrek aan theoreties kader; ze beschuldigt je ervan dat je een grove weerspiegelingstheorie hanteert, dat je meent dat de 'authentieke vrouwelijke ervaring' rechtstreeks in de tekst beschikbaar zou zijn en dat je onkrities staat tegenover teksten van vrouwen. Ze noemt jouw 'traditioneel empiristies humanisme' zelfs patriarchaal.

Wat betreft dat 'gebrek aan theoreties kader' overdrijft ze schromelijk. Moi heeft een zeer beperkte opvatting over wat theorie is. Haar ideeën daarover doen me denken aan de discussies onder intellectuelen die Sartre wel een 'echte filosoof' vinden en De Beauvoir niet. Sartre is niets vergeleken bij Simone de Beauvoir, vind ik. Ik denk dat zijn werk in de geschiedenis van de filosofie zal wegzakken, terwijl haar werk een belangrijke plaats zal gaan innemen. Maar filosofen, inclusief De Beauvoir zelf, zitten zo opgesloten in hun ideeën over wat filosofie is, dat ze dit nog niet zien. Wat De Beauvoir in de filosofie deed dat deden feministiese benaderingen in de literatuurwetenschap. Het werk dat gedaan is, niet speciaal het mijne... ik snap niet hoe mensen niet kunnen zien wat een ongelooflijke schok dat teweeg heeft gebracht. Het was een paradigma-verschuiving, iets totaal nieuws. Het lijkt of Moi daar blind voor is. In het eerste deel van *Sexual/textual politics* noemt ze de hele anglo-amerikaanse feministiese kritiek niet-theoreties, waarmee ze impliceert: niet-grensverleggend, niet echt relevant. Bovendien denkt ze ook nog – erg bekrompen – dat alleen franse theorie echt theorie is.

Met de grove weerspiegelingstheorie die ze mij aanwrijft, maakt ze een karikatuur van mijn realisme-opvatting. Ik reduceer vrouwenliteratuur niet tot het partikulier-autobiografiese. Toril Moi verwacht de 'autobiographic phallacy' met complexere noties van realisme.

Wij vonden Moi's hoofdstuk over Virginia Woolf wel erg goed. Weliswaar waardeert zij Woolf omdat zij de franse theorie van het verdeelde subjeekt erin kwijt kan, maar zij heeft gelijk in haar konstatering dat jij in A literature of their own onbegrijpelijk negatief over Woolf schreef. Waarom was je zo vijandig?

Ik zou nu heel anders over Woolf schrijven. Toen ik in 1976 *A literature of their own* schreef, waren Woolfs brieven en dagboeken nog niet gepubliceerd. Die veranderden veel in hoe ik over haar denk. Woolf werd in 1975/1976 al zeer bewonderd: het feminisme was bijzonder onkrities ten opzichte van haar. Ik wou daar gewoon van afwijken. Als je gehoord wilt worden, moet je soms verder gaan dan wat je echt denkt. Ik provoceerde. Ik heb inderdaad veel kritiek op dat Woolf-hoofdstuk gehad, maar ik geloof in dialektiek. Torils polemieek is ook bruikbaar, hoewel je moet oppassen met een feministiese veroordeling van feministiese kritiek. Het lijkt mij nog veel te vroeg daarvoor. Er moet eerst nog zoveel meer *gedaan* worden. Voor je het weet zitten we in die steriele situatie, dat we alleen nog maar meta-krities en meta-theoreties met elkaar bekvechten, wat de hele literatuurwetenschap al verlamt.

Homo-geschiedenis

Als de meta-theoretiese debatten je niet zoveel zeggen, wat interesseert je dan wel?

Ik vind persoonlijk de ontwikkelingen in *black studies* en *gay studies* veel bruikbaar en opwindender dan al die theoretiese debatten. Ik ben er de laatste tijd sterk door beïnvloed, veel sterker dan door een Foucault, of iemand van die klub om wie je tegenwoordig niet heen kunt. Ik heb heel Foucault gelezen, maar ik haal er nog niet dít (toont een minieme ruimte tussen duim en wijsvinger) uit.

Je trekt je in het algemeen heel weinig aan van de intellektuele modes. Ook de semiotiek gaat aan je voorbij. Waarom?

Ik ben er niet zo vertrouwd mee en mijn belangstellingen zijn zeer functioneel en utilitair. Ik zoek wat ik kan gebruiken. En verder heb ik sinds mijn 'mid-life crisis' besloten dat ik mijn eigen tijd gebruik voor de dingen die *mij* bezighouden. Wat doe ik in mijn eigen tijd? Niet wat de vakdiscipline zegt ('Nu moeten we allemaal dit') en zelfs niet wat de feministiese kritiek zegt ('Nu moeten we allemaal dat'). Die theorie moet natuurlijk: we moeten het lezen, kennen, doceren. Maar je kunt zo gemakkelijk

weggezogen worden in die kolk van toepassingen, in de dwang tot het operationaliseren van die dingen. Veel theorie is tijdverspilling. Dus ik probeer me af te vragen: 'Wat lees ik 's avonds laat, omdat ik het bewaard heb, omdat dat is wat ik werkelijk wil weten? Waarover praat ik met vriendinnen? Waarover denk ik na?' En dat is niet Foucault.

Wat is het dan wel?

Het begint met iets uit mijn persoonlijk leven. Ik heb veel manlijke homo-seksuele vrienden en kollega's. En veel van mijn manlijke studenten zijn 'gay'. Die mannen gaan op dit moment allemaal door een gruwelijke tijd, vanwege de Aids. De fundamenteen zijn onder hun leven weggevallen. Als ze geen minnaars hebben, weten ze niet of ze nog ooit een relatie zullen hebben, met wie dan ook. Tegelijk zijn ze homofob en zeer onwetend op het gebied van homo-geschiedenis en homo-literatuur: natuurlijk is die onwetendheid onderdeel van de homofobie. Het werd mij steeds meer duidelijk hoe dit lijkt op de vroege stadia van de vrouwenbeweging: de zelfhaat van vrouwen, onze onwetendheid over onze traditie, onze wankelende fundamenteen destijds. Dus ik ben gaan roepen tegen die mannen: 'Vooruit, jullie moeten iets lezen, jullie moeten iets weten, jullie hebben geen idee, nergens van!' Ik ging maar lijstjes voor ze maken. Tegelijkertijd begon het in sterke mate door te dringen in mijn werk: in het boek dat ik nu schrijf. Dat boek gaat *Borderlines* heten.

Zittend boven mijn essays dacht ik er over hoe ik altijd al intieme relaties had met homo-mannen. Wat betekent dat, dacht ik, moet ik niet kijken naar de relaties tussen homoseksualiteit en feminisme? Ik werd bij dat alles ook zeer beïnvloed door het boek van Eve Sedgwick, *Between men*, een studie van de banden tussen mannen, zoals je ze beschreven vindt in de literatuur.⁶

Sedgwick analyseert situaties waar twee mannen elkaar begeren, terwijl de vrouw fungeert als de aanleiding of brug tussen hen. Rivaliteit is ook een vorm van begeerte! Zij benoemt die situatie niet als 'verdrongen homoseksualiteit' – dat is nogal grof gedacht vanuit de homo/heterodichotomie – nee, het is iets volkomen anders: zoals wij het hebben over 'vrouwenkultuur' in de zin van het hele gebied van relaties, aantrekkingskracht en bondgenootschappen tussen vrouwen, zo werkt zij met de hypothese dat er misschien ook een 'mannenkultuur' is, die ook zo'n skala aan emotionele/erotiese relaties omvat.

6. Eve Kosofsky Sedgwick, *Between men. English literature and mode homosocial desire*. New York (Columbia University Press) 1985. Gender and Culture Series.

Je zou zeggen: wat is haar eigen belang bij dat onderwerp?

Goede vraag. Ik weet het niet. Ik weet alleen dat zij de schokkendste lezingen geeft: 'Fistfucking in Henry James' was een van haar titels. Jane Gallop was altijd de meest extravagante, nou die staat nu geheel in de schaduw van Eve Sedgwick!

Maar goed, gekombineerd met die persoonlijke ervaringen met homo-vrienden werd het mij duidelijk waarover ik het wou hebben: over de relaties tussen de literaire vrouwengemeenschappen en de literaire mannengemeenschappen in de negentiende eeuw. Die *scènes* veranderden allebei dramaties na 1880. En die veranderingen hebben veel te maken met twee parallelle, nieuwe figuren: enerzijds de Estheet of de Dandy, anderzijds de New Woman, allebei uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. Die hebben een parallel gekregen in de Feministe en de Homoseksueel in de jaren tachtig nú. De relaties tussen die twee figuren zijn soms wederkerig, ondersteunend en positief, soms ook uitermate antagonisties. Dat hele complex probeer ik te onderzoeken.

Zwarte literatuurkritiek

Straks zei je dat de zwarte literatuurkritiek je op de beste ideeën bracht. Wat voor ideeën?

Ik wil een geschiedenis van de feministiese literatuurkritiek schrijven. Ik denk dat daarin in principe dezelfde fasen te zien zijn, als die ik bij de schrijfsters onderscheidde in *A literature of their own*: feminine, feminist, female. Als feministiese kritikae waren wij zelf ook schrijvende vrouwen! Natuurlijk is dat denken in fasen wat grof, maar toch kun je zien dat er eerst aanpassing was aan dominante normen, dat verzet daartegen en vervolgens een zelfstandige, autonome vorm van kritiek. Voor het schrijven van die geschiedenis heb ik absoluut *niets* aan de gangbare geschiedschrijving van literatuurkritiek, maar ik heb ongelooflijk veel aan de afro-amerikaanse literatuurkritiek en haar zelfreflectie over de fasen die zij heeft doorgemaakt.

In bundels als *Black literature and literary theory*⁷ en in het tijdschrift *Black american literature forum* vind je veel artikelen over de ontwikkeling van de afro-amerikaanse kritiek, de *Black esthetic*, de *Black arts*-beweging, de conflicten die zij hebben gehad over theorie. Je vindt er debatten van de zwarte intelligentsia, over hoe zij zich moet verhouden tot de eigen

7. Henri Louis Gates (red.), *Black literature and literary theory*. Londen/New York (Methuen) 1984.

literatuur: over de vraag of zij schrijven voor de mensen, of alleen voor andere critici: *exakt* de vragen waarmee de hele feministiese kritiek worstelt. Zwarte kritiek en feministiese kritiek zijn bijna spiegels van elkaar. En ze komen natuurlijk samen in de zwarte feministiese kritiek.

Op dit kongres 'Language, culture and female future', vond er een harde konfrontatie plaats tussen zwarte en witte vrouwen. Zwarte vrouwen waren niet betrokken in de voorbereidingen, en werden uiteindelijk alleen maar uitgenodigd op het onderwerp racisme, waar zij terecht voor pasten. Gisteren zei je tegen ons dat je dat soort konfrontaties 'allemaal al had gezien'. Maar wat doe je dan met dit soort gebeurtenissen? Hoe denk je er dan over? De vragen die zwarte vrouwen ons stellen over onze uitsluitingsmechanismen lijken sterk op de vragen die vrouwen aan mannenbolwerken stellen. Wat is onze verantwoordelijkheid ten aanzien van die vragen?

Ik denk dat er twee nivo's zijn: het politieke en het intellectuele nivo. Het politieke is primair: je moet met zwarte vrouwen samenwerken, want dat creëert de werksfeer waarin ook de discussies zullen veranderen. Maar om heel eerlijk te zijn vermoed ik dat het op dit moment vaak meer een kwestie is van plicht, van morele overtuiging, 'zo hoort het', dan van innerlijke intellectuele noodzaak. De pure aanwezigheid van zwarte vrouwen verandert de intellectuele discussie nog niet. En als de discussie intellectueel vernieuwend wordt dan denk je niet eens meer aan die 'moral duty'. Dat is een nieuwe fase. Als er binnen etniese studies of binnen de zwarte gemeenschap opwindend werk gebeurt, dan heb je geen politiek meer nodig om ernaar te gaan zoeken. Dan weet je niet hoe hard je lopen moet om eraan deel te nemen!

Het politieke en het intellectuele nivo lopen niet noodzakelijk parallel. Nú is de politieke bewustwording van de uitsluitingsmechanismen die jullie reproduceren een cruciale stap, maar die stap komt nog niet voort uit de behoefte om je eigen intellectuele werk te transformeren in multi-kulturele zin. Die behoefte komt later.

Wij denken eigenlijk dat de aanwezigheid van zwarte vrouwen onze discussies wel degelijk zal veranderen. Sommigen van ons realiseren zich de dringende noodzaak tot verandering en verruiming van het perspectief. En het wordt ook tamelijk spookachtig dat wij een uitsluitend witte universitaire gemeenschap zijn, een eiland in een multi-rationale maatschappij.

Ja, dat is ook spookachtig. Toch ziet het ernaar uit dat jullie wat de raciale verhoudingen betreft nog in een tamelijk vroege fase zijn, het begin van de politieke fase. Als de ideeënontwikkeling van zwarte studies hier op

gang komt, lost het 'probleem' van de samenstelling van de groep zich vanzelf op. Maar dat is een langzaam proces.

In de States is er, vind ik, heel veel lippendienst gepleegd over de aanwezigheid van zwarte vrouwen op feministiese evenementen. Het was een prioriteit en vrouwen zijn er heel nauwgezet mee omgegaan en hebben erop gestaan dat het zou gebeuren. Dat was politiek ook noodzakelijk. Er zullen altijd mensen zijn die de representatie van zwarten zullen bevorderen uit ethiese overwegingen, uit gevoel voor sociale rechtvaardigheid. Maar op het diepste nivo handelen mensen uit eigenbelang. De ware verandering komt niet uit 'noblesse oblige', maar uit *self-interest*. Je hebt iets nodig en dat verandert de wetenschappelijke arbeid fundamenteel. Dat transformeert automatisch de verhouding tussen zwart en wit. In de Verenigde Staten zie je het bij teenagers. Zwarte kinderen bepalen de stijl. Je hoeft witte kinderen daar niet meer te vertellen dat ze aardig moeten zijn tegen zwarte kinderen. *Ze zijn* het, want ze hebben er iets bij te winnen.

Het gaat langzaam. In de VS is het ook zeer moeilijk, er is een ongelooflijke hoeveelheid regeringsgeld aan besteed en de media-beelden zijn gelukkig vrij effectief. Er is een wetgeving, die dwingend voorschrijft dat een bepaald percentage zwarte mensen gerepresenteerd moet zijn in de beeldenstroom (tv, reclame) die mensen dagelijks zien. Dat werkt.

Je schrijft nu een geschiedenis van Amerikaanse vrouwenliteratuur. Daarin behandel je, naar wij aannemen, ook het werk van zwarte vrouwen. Ben je je bewust van je witte perspectief terwijl je daarover schrijft?

Ik heb nog niet over zwarte vrouwenliteratuur geschreven, ik heb er wel onderwijs in gegeven. Nu ben ik bezig met Alice Walker. Ik lees dus alles wat Walker schreef, en doe voor *The color purple* ook achtergrond-onderzoek naar afrikaanse missioneringsbewegingen op de bibliotheek voor zwarte geschiedenis in Princeton. Het blijkt dat de vragen die ik aan mijn zwarte vrienden stel, geen vragen zijn over interpretatie, maar praktische vragen over handboeken, bronnen en research-hulpmiddelen: hoe vind ik dit, waar zoek ik dat? Ik voel mij zoals een man zich misschien voelt die aan vrouwenliteratuur werkt. Ik eis van mannen dat ze het *werk* doen. Iedereen die het werk wil doen is wat mij betreft welkom. Ik kan het niet uitstaan wanneer mensen een houding aannemen van dat vanzelfsprekend slimmer denken te zijn dan jij. Manlijke studenten die er zo'n behoefte aan hebben mij dingen uit te leggen. Ik ga mijn zwarte kollega's ook geen dingen 'uitleggen'. Goed, ik ben niet zwart. Maar ik doe het werk. En dat moeten we allemaal maar eens doen.